INTERFERENȚE MULTILINGVE ÎN TOPONIMIA MARAMUREŞULUI

IOAN-MIRCEA FARCAŞ

Maramureşul este unul dintre județele României în care, alături de români, populația majoritară, trăiesc numeroase alte etnii, dintre care mai importante din punct de vedere numeric sunt maghiarii, ucrainenii şi germanii. Contactul dintre localnici şi aceste minorități variază ca vechime. Astfel raporturile lingvistice româno-ucrainene sunt plasate, după unii, prin secolele al XIV-lea – al XV-lea, iar, după alții, mult mai devreme: secolul al XII-lea. Germanii s-au instalat în Maramureş începând cu secolul al XVII-lea, iar în ceea ce-i priveşte pe maghiari, lucrurile sunt mai complexe, în sensul că interferențele lingvistice româno-maghiare în zonă trebuie aşezate pe două paliere distincte. Pe de o parte, este vorba despre un raport lingvistic firesc, natural, bazat pe relațiile directe dintre cele două populații, reflectat de influențe reciproce, mai ales în componența vocabularului, iar, pe de altă parte, de-a lungul veacurilor, s-a manifestat o presiune lingvistică exercitată de limba maghiară asupra limbii române pe cale oficială, statală, prin administrație. Această presiune se poate constata în repercusiunile evidente îndeosebi asupra numelor de familie şi asupra nomenclaturii topice, cu precădere în zona oiconimelor. Relațiile lingvistice româno-maghiare în Maramureş datează de prin secolele al XI-lea şi al XII-lea.

1. Interferențele româno-ucrainene în toponimie se semnalează într-o serie de localități, în care cele două populații au ajuns în raporturi de vecinătate nemijlocită, grație unor fenomene demografice petrecute în zonă de-a lungul timpului: colonizări, transhumanță, deplasări temporare etc. În general, interferențele româno-ucrainene se pot repera la nivelul microtoponimiei. Ele se datorează, în principal, faptului că nu întotdeauna ucrainenii s-au instalat în zone nelocuite, întemeindu-şi astfel sate proprii, ci, de multe ori, au fost colonizați, ca iobagi, pe domeniile unor cneji locali sau s-au stabilit ei înşişi în zone locuite, preponderent, de români. Interferența toponimică s-a produs doar în aceste situații din urmă, iar intensitatea ei a depins de o mulțime de factori. Dintre aceştia, rol decisiv au avut raportul numeric dintre cele două populații intrate în contact lingvistic, durata acestui contact, importanța socioeconomică a obiectelor denumite, comportamentul lingvistic al vorbitorilor, specificul gramatical şi particularitățile privitoare la formarea cuvintelor etc. Fără îndoială, interferența toponimică s-a produs pe fondul

FD, XXXVII, Bucureşti, 2018, p. 49–55

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)

unui proces de bilingvism, iar acolo unde au existat (sau mai există încă) populații vorbind trei limbi diferite, avem de a face cu fenomenul de trilingvism. În cazul asimilărilor, bilingvismul dispare, impunându-se, în mod firesc, limba populației majoritare. Efectele bilingvismului rămân însă pentru totdeauna, concretizate prin persistența unui număr de elemente şi structuri lexicale sau chiar gramaticale proprii limbii populației asimilate în limba învingătoare. În plan toponimic identificăm nume de locuri atribuite de populația asimilată, intrate, prin diferite procedee, în sistemul toponimic al zonei respective.

În ceea ce priveşte interferența multilingvă în toponimia minoră, satele Maramureşului prezintă câteva aspecte interesante.

Comunitățile româneşti, ucrainene sau maghiare, care nu au cunoscut, de-a lungul evoluției lor, contacte lingvistice consistente, şi-au creat un sistem toponimic în care elementele alogene reprezintă o raritate. În situația aceasta se află marea majoritate a localităților cu populație românească, precum şi cele mai multe localități întemeiate de ucraineni (Repedea, Poienile de sub Munte, Ruscova, Bistra, Crasna, Valea Vişeului, Lunca la Tisa, Crăciuneşti), sau de maghiari (Câmpulung la Tisa, Coştiui).

În localitățile cu populație mixtă, punctele din hotar, precum şi cele din vatra satului, au, de regulă, denumiri în limbile folosite acolo (română şi maghiară în Ocna-Şugatag; română, maghiară şi ucraineană în Tisa; ucraineană şi maghiară în Coştiui).

În unele sate româneşti, situate în vecinătatea zonei ucrainene (Petrova, Leordina, Rona de Sus), unde se pare că au existat grupuri de ucraineni, între timp asimilați de români, se întâlnesc elemente toponimice alogene, în speță ucrainene. Exemplele din această categorie sunt nu puține:

Bilca, defineşte terenuri arabile şi fânațe cu tufişuri în Petrova. Toponimul trebuie pus în legătură cu ucr. *bilka* „veveriță", zona păduroasă, prin excelență, va fi fost populată de animalul respectiv.

Bistra, pârâu în Petrova. Vine dinspre localitatea ucraineană vecină Bistra. Numele provine din ucr. *bistryi* „repede".

Bucovinka, pădure în Leordina. Denumirea, fără îndoială, a fost atribuită de ucraineni. (Comp. ucr. *bukovinka* „pădure de fag").

Calnâi, loc cu fânațe în Rona de Jos. Denumirea provine din ucr. *kal* „noroi", prin derivare, adjectivul creat califică terenul, drumul de acces: „noroios".

Certeza, cuprinde fânațe în Leordina. Denumirea ar putea avea la bază ucr. *čerti* „a defrişa", cu o tranşă finală frecventă în maramureş (cf. *Botiza*).

Cruhla, deal pe teritoriul localității Leordina. Toponimul format, indiscutabil, de la adjectivul ucrainean *kruhlyj* „rotund", desemnează o formă de relief cu acest atribut.

Halahurca, deal în Leordina. Cf. ucr. *golyj* „gol, lipsit de vegetație" şi *horka* „munte mai mic" prin implicarea tratamentului fonetic al velarei inițiale [g] > [h], specific limbii ucrainene şi prin admiterea compunerii.

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)

La Lipă, fânațe în Leordina, construcție prepoziționlă pe baza unui substantiv, nume de copac şi a conectivului românesc. (Cp. ucr. *lipa* „tei").

Mohnatâi, deal situat înspre comuna ucraineană Bistra, ca toponimic se explică de la adjectivul ucrainean *mochnatyj* „cu muşchi" (= vegetație).

Ostriver, deal în Leordina, reprezintă un toponim compus din adj. ucr. *ostryj*, „ascuțit" şi numele *verch* „vârf de deal". Interesant este faptul că această denumire, în mod cert de origine ucraineană, dă naştere, împreună cu entopicul românesc „vârf", unei spectaculoase tautologii toponimice: **Vârful Ostriveriului**, care, transpus în limba română, ar însemna *Vârful Vârfului Ascuțit* (exclusiv pentru cunoscători). Se vede, aşadar, că sintagma ucraineană *ostryj verch* a fost percepută de români ca un singur cuvânt, obscur semantic şi, preluat, ca determinant, de apelativul românesc *vârf*.

Tuhatişte, desemnează un loc cu fânațe din comuna Rona de Jos. Denumirea se analizează la nivelul limbii ucrainene prin *tuha* „tufă" + sufixul colectiv *-išče*. Este adevărat că afixul implicat are corespondent în limba română, dar absența bazei derivative ca împrumut ne obligă să respingem posibilitatea derivării pe teren românesc.

În localitatea Rozavlea, populată în exclusivitate de români, am identificat în uz, aproximativ, douăzeci de toponime de origine ucraineană. Prezența acestora se explică prin faptul că odinioară, voievodul Ioan a colonizat, în secolul al XV-lea, aproximativ două sute de ucraineni, ca iobagi, probabil pentru a umple golul produs în zonă prin plecarea lui Dragoş în Moldova, însoțit de un număr relativ mare de români. Ucrainenii au denumit terenurile care prezentau interes economic pentru ei, acestea păstrându-se şi după ce ei au fost absorbiți în masa indigenilor. Dintre acestea exemplificăm, cele mai importante nume de locuri atribuite de ucrainenii asimilați.

Berestea, nume de deal care relevă ucr. *berest* „ulm" + suf. toponim românesc *-ea*.

Bârhometea (auzit uneori şi **Vârhometea**), deal situat pe malul unui pârâu < ucr. *bereh*, „mal, țărm" + *myti* „a spăla", cu acelaşi afix românesc specializat. Terenul este erodat de apă, mai ales în sezoanele ploioase.

Cerna „nume pentru o groapă, după coloritul solului" < ucr. *černyj* „negru".

Derineu „teren deluros pe care cresc mulți *corni* (arbuşti)" < ucr. *deren*, „corn".

Dolini „văi cu fânațe" < ucr. *dolyna* „vale".

Dubişte „desiş de stejari, stejeriş" < ucr. *dub* „stejar" + suf. col. ucr. **-***išče*.

Dubruca, „pădurice de stejari" < ucr. *dubrovka* „dumbravă".

Malnişte[1] „desiş de zmeură, zmeuriş" < ucr. *malina* „zmeură" + suf. col. ucr. **-***išče*.

Palova, „loc cu fânațe". Toponimul poate avea la bază numele de persoană *Pavel (Paul)* sau verbul *paliti* „a arde, a incendia" (dacă afixul este compatibil cu o temă verbală).

[1] Toponimul *Malnişte* este semnalat de către Ştefan Vişovan (2005: 229) şi în localitatea Şieu (v. Farcaş 2012: 314).

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)

Pe teritoriul localităţii cu populaţie ucraineană, Rona de Sus, am identificat, mai ales în vatra satului, un nucleu de nume de locuri româneşti, fapt care confirmă şi în plan toponimic întemeierea localităţii în discuţie de către români. Dintre acestea amintim următoarele:

Arşiţa „deal, parte de munte, expuse la soare" < rom. *arşiţă* „teren de pe care a fost arsă pădurea", „loc de păşune în mijlocul unei păduri în faţa soarelui" (v. DA s.v.).

Čonkaš „nume de deal", perpetuat prin preluarea toponimului românesc *Cioncaş*, creat, la rândul lui, de la apelativul cu circulaţie dialectală *cioncaş* „pădure tăiată, teren de pe care au fost tăiaţi copacii (după ce, în prealabil, li s-au curăţat crengile)".

Čurgovy, „izvoraş", în care identificăm rom. *ciurgău* „firicel de apă".

Dil, probabil o preluare coruptă a românescului *Dealu*. Cu acelaşi semantism, **Fičoraš**u, a cărui formă atestă, indiscutabil, originea sa românească ca, de altfel şi **Gruni**, o versiune adaptată toponimului românesc *Grui*, format de la entopicul *grui* „deal mai mic", „movilă".

Hurguj, „deal cu pădure". Este rezultatul adoptării de către ucraineni a toponimului românesc, *Hurgoi* (*Gurgoi*, *Gurgui*), un vechi apelativ, cu sensul de „vârf de deal" (v. DA s.v. *gurgui* 4.).

În cazul **Kodryšur**, „deal", este limpede că în spatele denumirii se ascunde toponimul *Codrişor*, creat de români de la *codru* cu semantismul învechit „munte, deal cu pădure", (v. DA s.v. II.2.) prin derivare.

Kornet „pădure" reproduce toponimul românesc *Cornet* „desiş de corni" (< *corn* „arbust cu fructe roşii, lunguiețe") a fost receptat de minoritarii ucraineni fără nicio modificare de ordin fonetic sau morfologic, păstrând chiar şi accentul pe ultima silabă.

Definind un „teren accidentat", **Rypa** corespunde toponimului românesc *Râpă* < lat. *ripa* „idem".

Styžeret „pădure", formal şi semantic, pleacă de la toponimul colectiv românesc *Stejeret* „pâlc, desiş de stejari". Derivatul de la baza *stejar*, în limba de adopţie şi-a lărgit sensul, semnificând „pădure, în general, de orice esenţă", atestând preluarea aproximativă a colectivului românesc.

În cazul localităţilor cu etnici ucraineni, Repedea şi Poienile de sub Munte, al căror hotar se întinde pe mari suprafeţe în zona alpină, toate oronimele sunt de origine românească, iar pe măsură ce coborâm de pe munţi, microtoponimia devine exclusiv ucraineană. Fenomenul se explică prin faptul că românii din satele Maramureşului istoric îşi trimiteau turmele de oi la vărat pe pajiştile alpine ale munţilor de aici cu mult înainte de a întemeia populaţia ucraineană satele în discuţie. Ca atare, păstorii români au atribuit nume specifice munţilor, poienilor, versanţilor şi izvoarelor care prezentau pentru ei importanţă deosebită în ceea ce priveşte oieritul. Aceste oronime au fost însuşite de populaţia ucraineană, care le-a adaptat la sistemul fonomorfologic al limbii proprii. Iată câteva dintre ele, extrase în exclusivitate din inventarul toponimic al localităţilor Poienile de sub Munte şi

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)

Repedea: **Bandriaska** = Bandreasca (Poienile de sub Munte), **Balcatul** (Repedea), **Berseneaska** (Poienile de sub Munte), **Bokul** (Poienile de sub Munte), **Boşotescu** (**Poienile** de sub Munte), **Brebanka** (Repedea), **Buduska** (Poienile de sub Munte), **Dankul** (Poienile de sub Munte, Repedea), **Fantul** (Poienile de sub Munte), **Farkiu** (Poienile de sub Munte), **Feteskul** (Poienile de sub Munte), **Frasen** (Poienile de sub Munte), **Gavan** (Poienile de sub Munte), **Goleskul** (Poienile de sub Munte), **Gropa** (Poienile de sub Munte, Repedea),**Gropşora** (Poienile de sub Munte, Repedea), **Groši** (Repedea), **Herbyr'ana** (Poienile de sub Munte), **Herştul** (Poienile de sub Munte), **Iurceskul** (Poienile de sub Munte), **Keket'aska** (Poienile de sub Munte), **Komarnyk** (Poienile de sub Munte), **Kopt'laš** (Poienile de sub Munte), **Korbul** (Poienile de sub Munte), **Kyrligatura** (Poienile de sub Munte, Repedea), **Laba** (Poienile de sub Munte), **Leasped'a** (Repedea), **Lutosa** (Poienle de sub Munte), **Lydeskul** (Poienile de sub Munte), **Menčelaš** (Poienile de sub Munte), **Menčel** (Poienile de sub Munte), **Miku** (Poienile de sub Munte), **Mušketul** (Poienile de sub Munte), **Paltinu** (Poienile de sub Munte), **Piatrosul** (Poienile de sub Munte), **Poderej** (Repedea), **Rekit'aska** (Poienile de sub Munte), **Runkul** (Poienile de sub Munte), **Skyrišora** (Poienile de sub Munte), **Stogul** (Poienile de sub Munte), **Stratul** (Poienile de sub Munte), **Stynišora** (Poienile de sub Munte), **Surupat** (Poienile de sub Munte, Repedea), **Šoimul** (Poienile de sub Munte), **Tomnatek** (Repedea).

Majoritatea toponimelor enumerate prezintă caracteristici specifice calității lor de lexeme româneşti:

– articolul enclitic *-e*, bine marcat grafic, ca în limba veche: *Boku**l**, Danku**l**, Fantu**l**, Golesku**l**, Jurcesku**l**, Korbu**l**, Lydesku**l**, Musketu**l**, Piatrosu**l**, Stratu**l**, Şoimu**l***.

– sufixe, dovadă a statutului lor de derivate româneşti: *-escu, -easca*: *Bandriaska* (probabil de la *Brădiaska*, în urma unor variante fonetice: *Bărdiaska* > *Băndiaska, Băndriaska*; *-(i)şoară: Gropşoară, Skyrişoara, Stănişoara; -os: Lutos, Piatrosul; suprasufixate: Măncel* < *Munticel* > *Măncel**aş**; -ătură: Kyrligatura;* nume de copaci*: Frasen, Paltinu;* nume de păsări*: Korbul, Şoimul.*

2. Dacă interferența româno-ucraineană se manifestă în Maramureş mai ales în ceea ce priveşte toponimia minoră, interferența româno-maghiară vizează, aproape în exclusivitate, oiconimele (denumirile de localități). Interferența româno-ucraineană este una firească, naturală, apărând şi evoluând pe fondul unei convieţuiri îndelungate. Spre deosebire de aceasta, interferența româno-maghiară este un fenomen generat şi întreținut de administrația maghiară, care, peste tot în Transilvania, s-a preocupat în mod constant de imprimarea unui aspect maghiar onomasticii locului. Aşa se face că toate localitățile româneşti au fost înregistrate în documentele istorice sub nume unguresc, acesta obținându-se prin traducere (ori de câte ori funcționarul funciar găsea în limba maghiară corespondentul numelui românesc de sat), sau prin adaptare fonetică şi morfologică (atunci când limba maghiară nu-i putea oferi un astfel de corespondent).

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)

Numele satelor maramureşene au ca punct de pornire diferite elemente lexicale care denumesc entităţi reprezentative pentru fiecare comunitate în parte. Multe oiconime sunt la origine antroponime, desemnând cneazul întemeietor sau pe urmaşii acestuia. Faptul că primele atestări ale localităţilor maramureşene sunt în limba maghiară nu trebuie interpretat in nici un caz ca argument cum că numele acestora ar fi fost atribuit de către maghiari şi, cu atât mai puţin, că ar fi fost întemeiate de aceştia[2]. La data consemnării lor în documentele vremii, toate aşezările acestea se prezentau ca nişte structuri rurale bine organizate, dispunând de conduceri administrative, juridice şi militare proprii şi constituind grupări unitare de-a lungul văilor principalelor râuri din zonă. De aceea nu exagerăm, dacă afirmăm că întemeierea lor a avut loc cu două-trei secole înainte de prima atestare[3]. Credem, de asemenea, că o bună parte dintre oiconimele, maramureşene constau din sintagme care indicau cneazul local sau întemeietorul localităţii: Satul lui Albu, Satul lui Bud, Satul lui Nan, Satul lui Călin, Satul lui Dragomir, Satul lui Oancea. Cu timpul s-a renunţat la această formulă denominativă, trimiterea la întemeietor fiind indicată prin sufixul *-eşti*. Astfel numele satelor de mai sus au devenit Albeşti, Budeşti, Năneşti, Călineşti, Dragomireşti, Onceşti. Administraţiei maghiare i-a fost cât se poate de simplu să transpună, prin traducere, în limba ei, numele acestor sate, păstrând ideea de posesie şi folosind apelativul *falva*. Aşa au apărut denumirile din documentele istorice: Feherfalva, Budfalva, Nanfalva, Kalinfalva, Dragomerfalva, Vanchfalva[4].

Faptele prezentate mai sus ne permit să remarcăm următoarele:

– În zona Maramureşului, pe lângă populaţia majoritară românească trăiesc şi alte etnii, dintre care cele mai numeroase sunt maghiarii, ucrainenii şi germanii. Contactul dintre români şi aceste populaţii datează din epoci diferite şi prezintă vechime diferită.

– În localităţile în care populaţia românească a fost în contact cu aceste populaţii s-au produs interferenţe lingvistice semnalate, mai ales, la nivelul mictrotoponimiei.

– Interferenţele lingvistice reflectate de toponimia Maramureşului au avut loc în situaţii de bilingvism: româno-maghiar (Ocna-Şugătag), ucrainean-maghiar Coştiui) sau trilingvism: româno-maghiar-ucrainean (localitatea Tisa).

[2] Putem lua în discuţie doar întemeierea unui număr foarte redus de localităţi, de către maghiari în Maramureş dintre care mai importante sunt Câmpulung la Tisa, Coştiui, Ocna-Şugatag şi, probabil, Bocicoiul Mare.

[3] Marea majoritate a localităţilor maramureşene sunt atestate documentar în secolele al XIV-lea – al XV-lea.

[4] Vezi Ioan Mihaly, *Diplome maramureşene din secolul XIV şi XV*, Maramureş–Sziget, 1900; Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I–II, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1967–1968; Alexandru Filipaşcu, *Istoria Maramureşului*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1997; Radu Popa, *Voievodatul Maramureşului în veacul al XV-lea*, Bucureşti, 1970.

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)

BIBLIOGRAFIE

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, 1913–1948.

Farcaş *et alii* 2012 = Mircea Farcaş, Vasile Frăţilă, Adrian Rezeanu, Sorin S. Vişovan, Ştefan Vişovan, *Valea Izei. Studii de onomastică şi dialectologie*, Baia Mare, Editura Universităţii de Nord.

Filipaşcu 1997 = Filipaşcu Alexandru, *Istoria Maramureşului*, Baia Mare, Editura Gutinul.

Mihaly 1900 = Mihaly Ioan, *Diplome maramureşene din secolul XIV şi XV*, Maramureş–Sziget.

Popa 1970 = Radu Popa, *Voievodatul Maramureşului în veacul al XV-lea*, Bucureşti.

Suciu 1967–1968 = Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I–II, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Vişovan 2005 = Ştefan Vişovan, *Monografia toponimică a Văii Izei,* Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut.

MULTILINGUAL INTERFERENCES IN MARAMUREŞ COUNTY TOPONYMY

ABSTRACT

Maramureş is one of the counties in Romania where, alongside the Romanians representing the majority of the population, many other ethnic groups live, of which the Hungarians, the Ukrainians and the Germans are the most important from the numerical point of view. The contact between the Romanians and these populations registers different timelines.

Multilingual interferences in toponymy are reported in a number of localities where the Romanian population has come into immediate neighborhood relations due to demographic phenomena that have occurred in the area over time: colonization, transhumance, temporary movements, etc. Multilingual interferences are generally reported at microtoponymy level.

In villages with a mixed population, the border points as well as those in the village hearth usually have names in the languages used there (Romanian and Hungarian in Ocna-Şugatag, Romanian, Hungarian and Ukrainian in Tisa, Ukrainian and Hungarian in Coştiui).

Keywords: *interference, multilingualism, toponymy, microtoponomy*.

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Facultatea de Litere din Baia Mare/
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”,
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A29386 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:03:48 UTC)